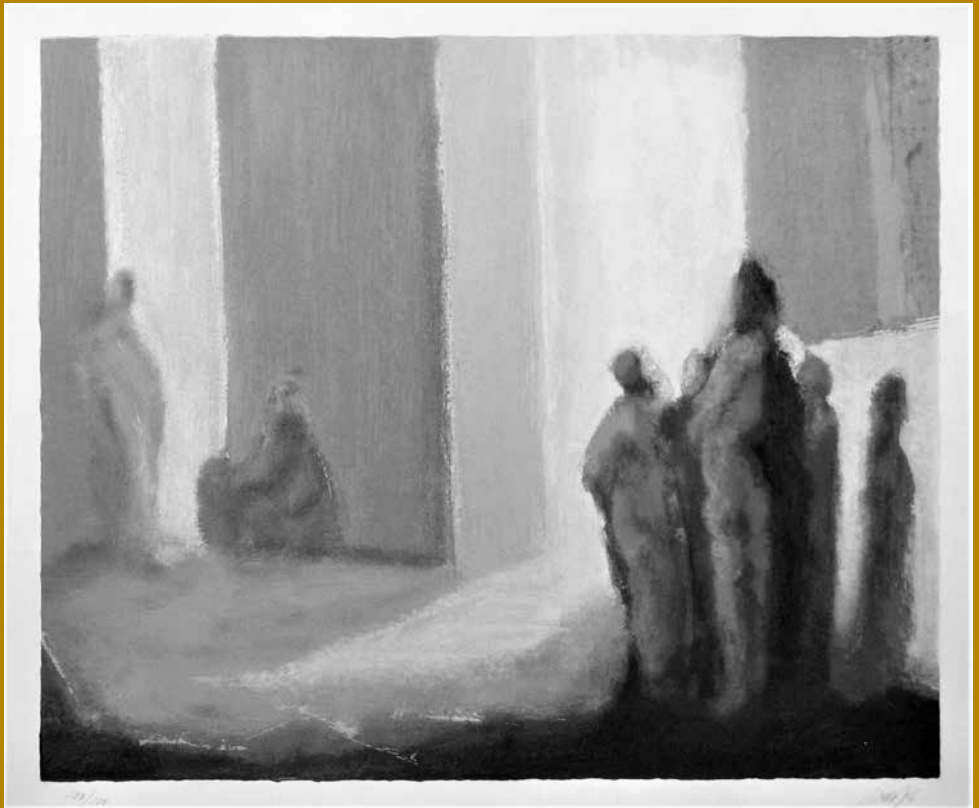

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

Pinksteren 2022

Verdeeld – Verbonden

In beweging

kwartaalblad van de Christengemeenschap

26^e jaargang nr. 3, Pinksteren 2022

Inhoud

Thema: Verdeeld – Verbonden

Mijn lichaam en ik	1
Het (on)verdeelde zelf	5
Conflicten zijn ontwikkelingsuitdagingen	8

Pinkstertijd

De eerste apostelkring	12
------------------------	----

Op de groei – opvoeding

Embryologie en omhullingspedagogie	16
------------------------------------	----

Onder de zon – jongeren

Internationale jongerenconferentie	20
------------------------------------	----

Op naar de volgende eeuw

De Christengemeenschap in Groningen	21
-------------------------------------	----

Boeken

Een weg tot menswording	22
-------------------------	----

Bestuur en instellingen

Van de bewindsdrager	23
----------------------	----

Van de bestuurstafel	24
----------------------	----

Berichten uit de gemeenten

Wijding en naamgeving kapel Zeeland	26
-------------------------------------	----

Waar een wil is ...	28
---------------------	----

Internationaal

De geboorte van de Christengemeenschap	29
--	----

Allerlei

LOGOS conferentie Dortmund	32
----------------------------	----

Gestorvenen	34
-------------	----

Colofon	37
---------	----

Illustratie vooromslag:

'Wonderlijk gebeuren', Han Mes,
zeefdruk (1996)

Van de redactie

Met het thema 'Verdeeld – Verbonden' brengen we een oeroud menselijk thema voor het voetlicht. Het vormt een polariteit waarvan beide uitersten ons de ogen kunnen doen openen. We zijn 'verdeeld' om te ontdekken wat er leeft in jou en in mij; we zijn 'verbonden' om te koesteren wat er weeft tussen jou en mij. Zo vullen de uitersten elkaar aan. De drie artikelen die het thema inhoud geven, bewegen zich tussen die uitersten. Zo kunnen mensen een pijnlijke kloof ervaren tussen hun lichaam en hun ziel: 'ik zit in het verkeerde lichaam'. Hoe kan daar toch een verbinding met 'broeder ezel' ontstaan? De daarop volgende bijdrage laat zien dat ieder van ons verschillende rollen kan vervullen, die soms heel strijdig zijn. Soms kunnen zulke rollen zich zo in onze persoonlijkheid nestelen, dat het afzonderlijke 'ikken' lijken. Die te integreren is dan een wezenlijke opgave.

Er is veel in deze aflevering te beleven. Bijvoorbeeld hoe conflicten kansen op ontwikkeling creëren. Of hoe het mysterieuze begrip 'ongeborenheid' ons voert naar een ik-jij verbinding. En na het tweede artikel in de reeks over het ontstaan van de Christengemeenschap, vindt u een zeer praktische wegwijzer naar en rond de komende conferentie in Dortmund.

Thom Kloes

Thema: Verdeeld - Verbonden

In de eerste bijdrage van dit themagedeelte schrijft de arts Luc Vandecasteele over zijn ervaringen met mensen die zich verdeeld of juist verbonden voelen met hun lichaam. Judith Slokker gaat aan de hand van het werk van Erica Fox in op het beleven van verdeeldheid en verbondenheid in de eigen ziel. Tot slot put conflictbemiddelaar Friedrich Glasl uit zijn rijke ervaringen met verdeeldheid op weg naar verbondenheid in mensengroepen.

Mijn lichaam en ik

door Luc Vandecasteele (arts, Gent)

"Ik voel me niet thuis in mijn lichaam." Meer en meer lijken mensen dit te ervaren, vooral pubers en adolescenten maar ook jongere kinderen. Een hoofdthema daarbij is het aspect gender. Een van de vele Engelse woorden die onze taal komen bewonen. 'Geslacht' klinkt nogal massief – is daarom voor het minder forse 'gender' gekozen? Met geslacht of sekse bedoelen we nog steeds het fysieke aspect, met gender wijzen we eerder op iemands subjectieve beleving ervan: de gender-identiteit.

Er is sprake van genderdysforie (1) als mijn uiterlijke geslacht niet samenvalt met hoe ik me van binnen voel. Deze tweedeling lijkt op een besef te wijzen dat we ons lichaam niet zijn, maar hebben: 'ik' ben immers diegene die zich al dan niet thuis voelt in dit lichaam. Maar zover is de gangbare wetenschap nog niet: de oorzaken van hoe ik me voel worden in de hersenen gezocht. En daar is wel degelijk allerlei te vinden. Bij transpersonen verlopen, al vóór eventuele transitie, bepaalde processen in het brein vaak op de wijze van het gewenste geslacht, niet van het natuurlijk gegebene. Bij mensen met homo-gerichtheid zijn aantoonbare verschillen aanwezig met hetero's.

Splitsing van geslachten

Zijn we dan toch ons brein? Of kan je het ruimer denken? Een sleutel ligt mijns inziens in het gelaagde mensbeeld van de antroposofie. Het fysieke lichaam is het zichtbare instrument. Dat vertoont duidelijk een van beide seksen, zeldzame uitzon-

deringen daargelaten (interseksualiteit). Het vormkrachtenlichaam of etherlichaam echter heeft in potentie beide. Vroeg embryonaal is dit zichtbaar: mannelijke of vrouwelijke organen ontstaan uit een gemeenschappelijke, neutrale aanleg. Een van beide polair tegengestelde orgaanvormingen zet zich dan fysiek door. Maar wat met de potentialiteit voor het andere? Onzichtbaar blijft die aanwezig, ze wordt tot grondslag voor de werking van de ziel in het lichaam, met name het denkvermogen. Dit voltrekt zich vanaf de puberteit, nadat het fysieke geslacht zich gevestigd heeft (2). Dankzij de splitsing in geslachten heeft de mens het vermogen ontwikkeld tot bewustzijn en zelfbewustzijn. In oertijden was de mens tweeslachtig en in staat tot zelfbevruchting, maar leefde hij als een onbewust wezen. Door het vermogen tot voortplanting over de twee geslachten te verdelen ontstond overschotskracht ten dienste van het bewustzijn (3). Waar de vormkrachten werken, lichamelijk en in het vormgeven van gedachten, hebben we dus beide seksen in ons! Eerst drukt zich de ene uit, daarna komt de andere pool mentaal ter beschikking. Hiervoor zorgt het etherlichaam, ons tijdslichaam.

Gelijkwaardigheid

Wat de ziel betreft, ons derde zijnsniveau: daar hebben we van meet af aan de beide kwaliteiten. De ziel is mannelijk en vrouwelijk tegelijk (4), bij iedere mens. Er zijn wel degelijk typisch mannelijke en typisch vrouwelijke elementen in de ziel, en deze te karakteriseren doet niets af aan de gelijkwaardigheid van alle mensen. Het is bewezen dat in alle culturen meisjes in meerderheid ander speelgoed kiezen dan jongens, hoe neutraal het aanbod ook is. Ook volwassenen hebben in meerderheid andere voorkeuren qua interesses, beroepskeuze en hobby's als man of als vrouw; dit komt zelfs sterker tevoorschijn in progressieve, gendergelijke samenlevingen, de gendergelijkheidsparadox (5). Zijn we dan toch geheel bepaald door ons geslacht? Nee, dat is het juist. Als man kan je ervoor kiezen om juist wél je vrouwelijke kwaliteiten

ruimte te geven en wat minder eenzijdig man te zijn, en omgekeerd. Want ieder heeft ze allebei.

Dat we dit kunnen, danken we aan onze vierde zijnslaag: het ik, of de geest. Die pas zijn we, al de rest hebben we. Die maakt ons tot wezens die kunnen kiezen, en op dit unieke en tegelijk algemeen-menselijke geestelijke wezen is de gelijkwaardigheid (niet: gelijkheid!, gelukkig verschillen we allemaal zoveel van elkaar...) van alle mensen gebaseerd. Los van huidskleur, geslacht, genderbeleving, seksuele voorkeur, talent enz. En deze geest is niet-geslachtelijk. Hij stijgt boven alle opdeling in deel-identiteiten uit.

Geduld

Bij het opgroeien moet een jonge mens zich alle lagen eigen maken en stilaan tot zichzelf komen: wie ben ik, wat kom ik hier doen? Hij/zij ontdekt de wereld en het eigen lichaam met wat daarin allemaal werkt en weeft. In de puberjaren speelt identificatie een grote rol: je zoekt voorbeelden in de omgeving waaraan je je kan spiegelen om (deelaspecten van) je eigen identiteit te ontwikkelen. Maar daaronder schuilt een diepe wens: kijk door de oppervlakte heen, mijn kledij, gedrag, haartooi, attributen..., naar wie ik werkelijk ben! Een jonge vrouw van negentien zei het me letterlijk: ik voel me genderneutraal, ik wil geen kleren dragen die me er stereotiep als een vrouw doen uitzien, ik wil als mens ontmoet worden en niet altijd maar als vrouw! Tot in de taal drukt zich nu deze worsteling uit: niet meer 'hij' of 'zij' heeft, maar 'hun' heeft. Sommigen willen zelfs veranderen naar een genderneutrale voor naam. Een terecht verlangen naar het algemeen-menselijke, maar is dit een vruchtbare weg? Tegelijk protesteert dezelfde jonge vrouw tegen de hype omtrent LGBTQIA+ die nu door de wereld golft en vooral tegen de commerciële uitbuiting ervan.

Maar er zijn mensen die al vroeg het gevoel hebben in het verkeerde lichaam te zitten. Bij kinderen is de boodschap: ga er ontspannen mee om, stimuleer het niet en werk het ook niet tegen. Vaak komt met de puberteit toch een identificatie met het gegeven geslacht. Zo niet, dan is de boodschap: geduld! Ook de genderklinieken leren dit stilaan: topspecialisten concluderen nu dat hormonale puberteitsremmers vanaf 12 jaar (om het lichaam niet te laten rijpen naar het ongewenste geslacht) uit den boze zijn. Je blokkeert een diepgaand rijpingsproces, je kent de negatieve bijwerkingen op lange termijn niet, en vaak blijken als genderdysfoor gelabelde jongeren toch gewoon homo of lesbisch te zijn. En een doorgezette transitie naar het andere geslacht – die toch hoogstens maar gedeeltelijk kan zijn – middels hormonen en operaties blijkt geregeld met blijvende psychologische en lichamelijke problemen gepaard te gaan. Het is geen onverdeeld succesverhaal, zo maakbaar is de mens nu ook weer niet.

Veelkleurige wezens

Wat kan iemand tot het gevoel van een niet passend lichaam brengen? Daar weten we nog heel weinig over. Had dit mensen-ik voor dit aardeleven karmisch eigenlijk een ander lichaam, een ander ouderpaar voor ogen, en hebben bijvoorbeeld de 20e-eeuwse verworvenheden qua geboorteregeling het genoopt om uit te wijken, desnoods naar een lichaam van de andere sekse? Of brengt dit 'ik' zelf iets mee, dat de bij de meerderheid gangbare samenklank tussen de zijnslagen complexer maakt? Identificeert het zich daardoor niet zozeer met het fysieke lichaam, maar eerder met de andere pool die er niet-fysiek sowieso ook is?

Dit zou zich kunnen uiten in aantrekking tot hetzelfde (fysieke) geslacht, maar ook sterker: als tegenzin tegen het eigen aangeboren geslacht, met zelfs aantoonbare verschillen in de hersenen. Kan deze grotere complexiteit zelfs een bewuste voorgeboortelijke keuze zijn? Er zijn culturen waar mensen die zich ergens tussen beide seksen beleven, een hoge status genieten. Verder: spelen hormoonverstorende toxines een rol? En de social media? Zeker is dat het eigen maken van lichaam én etherlichaam én psyche in de puberjaren een teer proces is, vatbaar voor allerlei te veels en te weinigs. Daar spelen hypes en rolmodellen uit de omgeving een grote rol, net zoals bij die andere dysforie: de eetstoornissen.

Mij lijken toverwoorden te zijn: aanvaarding en geduld. We zijn veelkleurige wezens. Niet zo stevig eenzijdig-geslachtelijk in je lijf ingebakken te zitten biedt misschien juist extra mogelijkheden tot menswording, zonder dat je daarom aan dit lijf hoeft te gaan sleutelen: beseffend dat het geestelijke ik boven elke eenzijdigheid en complexiteit uit gaat en aan de andere wezenslagen leert. En te weten dat de grootste boog voorbij dit ene leven spant, door reïncarnatie en karma: zou dit niet de diepste bron tot geduld kunnen zijn? Want ons wijze tijdslichaam zorgt er logischerwijze voor dat de volgende keer sowieso de andere pool fysiek doorleefd moet gaan worden!

(1) *Dysforie betekent: zich niet goed voelen, algemeen of in een bepaald aspect van jezelf. Euforie is: zich in het algemeen té goed voelen.*

(2) R. Steiner, GA 307, 8-8-1923.

(3) en (4) R. Steiner, *Aus der Akasha-chronik*, 6e hoofdstuk.

(5) *In bijv. de Scandinavische landen zijn beide seksen in hoge mate gelijkberechtigtd geworden. Toch vlakken daardoor de gemiddelde verschillen in keuzes tussen vrouwen en mannen niet uit, integendeel: ze worden sterker dan in landen met minder gelijke rechten.*

Het (on)verdeelde zelf

door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

Soms roep ik mijn ikken bij elkaar

Ik heb inmiddels al een aardig reservoir.

Als ik dan vraag welke ik is eigenlijk waar?

Ik, ik, ik roepen dan mijn ikken door elkaar.

En dan zwaai ik met mijn voorzittershamer

Verzoek om stilte in mijn bovenkamer

En dan geef ik met een vorstelijk gebaar

Het woord aan mijn ik van negen jaar.

Cabaretier Harrie Jekkers (1) stelt in dit liedje vast, dat hij in zichzelf verschillende delen beleeft, die hij herkent als jongere versies van zichzelf. Jekkers bezingt hoe zijn ik van negen jaar graag groot wil zijn, hoe hij als twintiger vol is van idealen en als dertiger terugkomt op alles wat hij zeker wist. Als veertiger komt hij dan tot de voorlopige conclusie dat hij al deze ikken bij elkaar is.

Innerlijk centrum

Filosofen uit de twintigste eeuw zijn het erover eens: het zelf is verdeeld. Wat wij heel eenvoudig en eenduidig mens noemen, heeft in werkelijkheid vele verschillende kanten. Dit is goed terug te zien in het brede palet theorieën, modellen, methoden en vakrichtingen binnen de psychologie.

Dat die verschillende kanten van onszelf ook lijnrecht tegenover elkaar kunnen staan zal iedereen vanuit de eigen ervaring kunnen bevestigen. Erica Ariel Fox, docent onderhandelen aan de Harvard Law School, beschrijft in haar boek *Onderhandelen met jezelf* (2) welke kanten dat zijn. Fox gaf al jaren trainingen in conflictbeheersingstechnieken, zoals de vaardigheid om oplossingen te bedenken voor vraag-

stukken waar geen antwoord op was, bemiddelen tussen mensen met heftige emoties en het gaande houden van gesprekken die dreigden vast te lopen. Toen ze echter persoonlijk een moeilijke periode doormaakte, waarbij ze veel moest onderhandelen, merkte ze dat deze technieken alleen niet voldoende waren. Echt succesvol waren de onderhandelingen pas, wanneer ze die kon voeren vanuit een soort innerlijk centrum. Een innerlijk centrum van waaruit ze leiderschap had over zichzelf. Ze besloot dit in haar werk verder te onderzoeken en ontwikkelde zo het beeld van een innerlijk team van onderhandelaars, dat ze De Grote Vier noemt. Deze Grote Vier zijn degenen die het meest direct vormgeven aan wat we willen, degenen die in het uiterlijke leven meestal onze reacties bepalen. Het zijn de Dromer, de Denker, de Verbinder en de Strijder. Innerlijke conflicten spelen zich meestal af tussen tweetallen uit dit team: de dromer heeft een grootse visie, maar de denker verzet zich om praktische redenen. De strijder wil een bedrijfsbelang verdedigen en een scherp contract afspreken, maar de verbinder vindt dit in het contact met de ander bezwaarlijk. Dit zijn slechts twee voorbeelden, er zijn talloze conflictscenario's mogelijk. 'De sleutel tot een goede uitkomst, of dat nu aan de vergadertafel of aan de keukentafel is, zo schrijft Fox, ligt in onderhandelen met jezelf.'

De Veranderaars

In het boek over haar methode, spoort Fox de lezer aan om de eigen Grote Vier goed te leren kennen. Ze hebben allemaal hun waarde en zijn allemaal nodig. Meestal echter identificeren we ons sterker met één of twee van hen. Hierdoor pakken we de uiterlijke situaties eenzijdig aan, met vaak onbevredigende resultaten. Daarom, schrijft ze, is het belangrijk om ook het tweede innerlijke team, het team van Veranderaars, goed te leren kennen. Het bestaat uit drie spelers, die dicht bij onszelf, onze eigen waarden en ontwikkelingsweg staan. Het zijn de Uitkijk, de Kapitein en de Reiziger. Deze drie hebben een meer overkoepelende positie. De Uitkijk signaleert wat er aan de hand is en wie van de Grote Vier er aan het woord is. De Reiziger kijkt of dit de gebruikelijke reactie is en of er niet eens van koers moet worden veranderd. Hij kent mogelijkheden die je je op dit moment nog niet eens kunt voorstellen. De Kapitein zorgt ervoor dat ook de andere spelers van de Grote Vier aan het woord komen. Bovendien bepaalt hij welke van de Grote Vier hij op welk moment wil inzetten. Hierdoor ontstaat een completer begrip van de innerlijke en uiterlijke situatie, en kan een oplossing worden gekozen die in de huidige situatie past.

Wanneer het team van Veranderaars mee gaat doen aan de dagelijkse conflictsituaties, kom je meer in contact met jezelf, schrijft Fox. Met deze tegenwoordigheid van geest breng je jezelf (of de Grote Vier) in balans en ben je meer aanwezig. Zo komt er rust en overzicht in de situatie. Aan het einde van haar boek spoort ze de lezer

dan ook aan iets te doen waardoor je in contact komt met je centrum, iets dat bij je past. Want in je centrum verblijven je Veranderaars.

Het hoogste Ik

Fox grijpt hier terug, zoals ze zelf zegt, op technieken uit wijsgerige tradities van soms wel duizenden jaren oud. Dit centrum is de bron van innerlijke wijsheid. Je staat er in verbinding met essentiële waarden als schoonheid, naastenliefde, bescheidenheid, volharding en geduld. Of je kunt er simpelweg bewustzijn vinden, je kunt er opgaan in je grotere zelf. Ze benoemt de technieken niet expliciet, maar geeft aan dat ieder zijn eigen manier heeft om in contact te komen met zijn innerlijke welzijnscentrum. Dat kan hardlopen zijn, skiën, pianospelen, dagboek schrijven, yoga, koken of iets anders.

Natuurlijk is er al veel gewonnen wanneer we allemaal vanuit dit centrum en dit gevoel van welzijn in contact met anderen kunnen zijn. Het zou echter ook interessant kunnen zijn, om dit niet alleen als middel te gebruiken, maar om ook te gaan zien wie of wat daar werkt, en hoe.

Op een lange treinreis raakte ik ooit in gesprek met een meneer van middelbare leeftijd. Al heel snel bleek dat hij heel anders in het leven stond dan ik en ik wilde enerzijds innerlijk afhaken van het gesprek. Anderzijds echter voelde het gesprek niet af. Op dit punt afhaken zou betekenen dat we de rest van de treinreis toch wat ongemakkelijk naast elkaar zouden blijven zitten. Ik deed een klein schietgebedje aan Christus, me realiserend dat ook deze man Christus in zich draagt; hoewel voor hemzelf misschien net zo verborgen als voor mij op dat moment. In de innerlijke ruimte die er toen ontstond in mijn luisteren, kon een nieuwe interesse ontstaan.

'Ontmoeting', Janneke Rosenbrand

Het was alsof de man dat voelde, ik had nog niks gevraagd, maar hij gaf het gesprek ineens een diepere wending. Hier opende zich een nieuwe mogelijkheid – in dit geval tot ontmoeting – door verbinding met Christus; met Hem die als

hoogste Ik in alle mensen woont. In die verbinding, konden mijn gesprekspartner en ik allebei onze alledaagse ikken even overstijgen. Geholpen door dit ene onverdeelde Mensenzelf dat alle mensen met elkaar gemeen hebben. Voor mij was het de eerste keer dat ik in zo'n situatie zo'n gebedje deed, en ik was zeer verwonderd over de werking ervan. Misschien zit hier ook wel een zeer werkzame methode in voor onderhandelen, met jezelf en met de ander.

(1) Harrie Jekkers, *Mijn Ikken* (1997) uit de voorstelling: *Met een goudvis naar zee*
(2) Erica Ariel Fox. *Onderhandelen met jezelf. Een innovatieve methode voor wettelijke verandering in je leiderschap en je leven.* (2014). Uitgeverij Lev.

Conflicten zijn ontwikkelings-uitdagingen

door Friedrich Glasl (conflictbemiddelaar, gemeente Salzburg)

In de loop van de 55 jaren die ik met conflicthantering wetenschappelijk en ook praktisch bezig ben, waren zeer tegenstrijdige verschijnselen te zien. In de internationale relaties volgde na 1990 op de koude oorlog voor enkele jaren een fase van optimisme: de hereniging van Duitsland en de vreedzame toenadering van NAVO en Rusland, de doorbraak in ontwapeningsonderhandelingen, het vredesproject van de EU – totdat het westen weer nieuwe vijanden vond: de islam, de economische concurrentie met China.

Nu is de bewapeningswedloop weer volop gaande en zijn de oorlogsdreigingen de laatste jaren enorm toegenomen. Op 24 februari escaleerde het conflict in Oekraïne, dat in 2014 met het annexeren van de Krim en de gevechten van Russische separatisten in de provincies Luhansk en Donezk is begonnen. Bij velen overheerst de stemming dat praten en onderhandelen zinloos zijn. Terwijl het juist bij geëscaleerde conflicten nodig is, het verstand en het morele geweten te laten spreken en niet de wapens. Gezien de

toename van dreigingsstrategieën overal wordt sinds jaren binnen de EU geworven voor eigen militaire krachten, die voor de beveiliging van Europa's grenzen en ook buiten de EU kunnen zouden worden ingezet. En dit alles gebeurt, terwijl alle regeringen genoeg te doen zouden hebben om de problemen van de klimaat catastrofe, van honger en ziekte op te lossen.

Aanzetten tot een nieuwe conflictcultuur

Er is ook hoop. De laatste veertig jaar hebben in de VS en in Europa constructieve vormen van conflicthantering bekendheid gekregen en worden ook toegepast zoals ik in mijn *Handboek Conflictmanagement* uitvoerig heb beschreven. In West en Midden Europa waren na 1980 mediation opleidingen zelfs *booming*. Velen hebben deze kennis en vaardigheden willen verwerven, niet omdat ze als professionele mediators wilden werken, maar voor het sociale leven, in het bijzonder als leidinggevenden.

Wij zien de vruchten hiervan op vele gebieden. Echtscheidingen kunnen door mediation bevredigend worden afgerond, zo dat de voormalige partners elkaar zonder wrok los kunnen laten en ook voor hun kinderen een verbetering voelbaar is. In het bedrijfsleven weten de meeste mensen van het bestaan van constructief conflictmanagement en passen het steeds meer toe. Ook wordt er bedrijfsintern steeds meer gezorgd dat interne mediators geschoold worden om mensen bij spanningen en conflicten met mediatieve methodieken te begeleiden, zodat ze zelf oplossingen voor hun eigen conflicten vinden. Ik heb in Duitsland meegewerkt aan het ontwikkelen van interne 'conflict-loodsen' in banken, bij overheidsorganisaties en vooral in professioneel dienstverlenende organisaties. In universiteiten en ziekenhuizen als ook in kerkelijke organisaties en NGO's weet men het nut van gezamenlijk gevonden conflictoplossingen te waarderen, omdat die beter worden nageleefd dan de door een autoriteit opgelegde regelingen.

Omgaan met conflicten in een bewustzijnsziel-houding

Gelukkig zien steeds meer mensen dat mediation beter is dan doorboksen in eigen posities of een gerechtelijke procedure. Het is immers kenmerkend voor een bewustzijnsziel-houding dat de conflictpartijen – door een buitenstander ondersteund – uit eigen kracht conflicten oplossen en dit niet aan een autoriteit delegeren. Met het oog op een langdurige conflictoplossing heeft mediation een driedelige doelstelling:

1. het streven naar een verbetering op het relationele vlak,
2. het vinden van een oplossing op het zakelijke vlak,
3. het verwerven van kennis en vaardigheden voor constructieve conflicthantering, doordat de conflictpartijen meewerken aan het mediation-proces.

Hoe dit kan worden bereikt heb ik in *Help! Conflicten* heel concreet uitgelegd. Het principe is als volgt. Ad 1. De conflictpartijen herkennen de storende psychische mechanismen die hen gehinderd hebben in een constructieve communicatie en goede relatie en ze winnen hun zelfsturing weer terug. Ad 2. Er worden met elkaar en niet tegen elkaar oplossingen gevonden voor de zakelijke problemen, die aan het conflict ten grondslag liggen. Ad 3. Door actieve betrokkenheid bij de conflictoplos-

sing verwerven de strijdende partijen kennis en vaardigheden en leren methodieken preventief en curatief te gebruiken.

De paradox van conflicten

Mijn ervaring met conflicten in honderden organisaties vat ik samen in de stelling: sociale conflicten zijn mislukte ontwikkelingspogingen! Het is paradoxaal dat de pogingen van mensen om problemen op te lossen alleen nog meer problemen veroorzaken. Hoe is dat te verklaren? In een organisatie beleven verscheidene mensen de bestaande situatie als onbevredigend en hebben verschillende voorstellingen wat er zou moeten veranderen. Ze ervaren de discrepantie tussen wat er bestaat en wat er zou moeten zijn als stress, met alle bekende negatieve werkingen. De intra-psycho-sche spanningen uit zich nu als interpersoonlijke conflicten – terwijl dit signalen voor nodige verbeteringen zijn. De gevoelde spanning wil de mensen eigenlijk zeggen: besteed aandacht aan de situatie en kijk kritisch of iets veranderd moet worden! Dat is nu de paradox: de mensen hadden oorspronkelijk verbeteringen bedoeld – maar door het realiseren van hun probleemoplossingen wordt alles nog slechter. Dit hoefde niet te gebeuren als de mensen geleerd hadden met verschillen constructief om te gaan.

Bij een mediation leg ik dat gebeuren vaak als proces van 'zelfbesmetting' uit. 1. Eerst bestaan tussen mensen zakelijke differenties. 2. Als ze dit als irriterend ervaren ontstaat tussen hen ook nog een relatie-probleem. Door geprikkelde taal worden vervolgens de zakelijke verschillen verscherpt. De mensen kunnen dus zeggen 'Wij hebben een conflict!'. 3. Als ze dit conflict niet constructief oplossen, volgt nu nog een conflict over het conflict, want de partijen hebben verschillende verklaringen voor de conflictorzaken, volgens B ligt het aan de ondeskundigheid van A, terwijl A meent dat het aan de foute taakomschrijving van B ligt, die hier niets te beslissen heeft. 4. Indien nu ieder naar een oplossing zoekt die uit zijn verklaring van het conflict voortkomt, botsen hun conflictoplossingen op elkaar en escaleren tot een conflict over de conflictoplossing. Bij beiden worden nu de psychische mechanismen van stress sterker dan hun zelfsturing. Het conflict drijft hen aan tot agressieve acties zo dat zij beter kunnen zeggen 'Het conflict heeft ons!'. Door het verlies van Ik-sturing gebeuren er steeds meer dingen die geen van beiden bewust zo gewild heeft. Maar elke partij verdenkt de ander van duivelse bedoelingen – terwijl de dader verantwoordelijkheid afwijst voor iets, dat hij niet gewild had.

Wat oorspronkelijk als verbetering bedoeld was en zodoende mislukt is, kan toch weer in goede banen worden geleid. De conflictpartijen moeten de signaalboodschap van het conflict begrijpen en bereid zijn aan het conflict te werken. Door mediation kunnen de mensen in een organisatie hun positieve motieven weer vinden, die aan hun conflictgedrag ten grondslag lagen. Hier is moed voor nodig, want in

conflicten worden mensen met hun schaduwzijden (of 'dubbelganger') geconfronteerd, die hen door de tegenpartij als spiegel worden voorgehouden. Die wordt meestal als beledigende karikatuur afgewezen – terwijl iemand nu juist uitgedaagd is zijn schaduwzijden te erkennen en de opdracht te aanvaarden hieraan te werken. Dat is tegelijkertijd een appel aan de lichtzijde van een mens, zijn schaduwaspecten te transformeren. Pas als dat begrepen en aangenomen wordt, werken conflicten als stimulans voor ontwikkeling, hoe vermoeiend het ook is.

Hetzelfde geldt net zo voor een gemeenschap, zoals een school of een kerkgemeente, die ook niet alleen een licht-identiteit maar ook schaduwzijden voortgebracht heeft. In de jaren van mijn praktijk als mediator heb ik de grootste voldoening mogen beleven wanneer een gemeenschap moedig aan conflicten werkte en dan een verrassend grote stap in de ontwikkeling heeft gezet! Wat er aan goede bedoelingen gebonden was door destructief gedrag werd weer vrij, omdat lastige schaduwtrekken erkend en overwonnen en afgelegd werden. Concrete voorbeelden daarvan beschrijf ik in mijn boek *Conflict, crisis, catharsis*. Die ervaringen bevestigen wat Rudolf Steiner voor de ontwikkelingsweg gezegd heeft: wat wij worstelend aan weerstanden en moeilijkheden ontwikkelen – dat is ware morele vooruitgang!

Een nieuwe conflictcultuur scheppen

Ons inzicht moet groeien dat de diversiteit van ideeën, culturen en religies, van doelstellingen en waarde-opvattingen, van ervaringen van jong en oud, ook van werkstijlen en zienswijzen niet een probleem maar een belangrijke *resource* is. Wij moeten leren pluralisme te waarderen en te benutten in plaats van te bestrijden, als de grondslag van een humane en democratische maatschappij.

Het conflict in Oekraïne is in februari geëscaleerd. Eerst moet een staakt het vuren worden bereikt, maar dat is nog geen vrede. Die kan ook niet door wapengeweld worden bereikt, alleen door onderhandelingen. Een alternatief bestaat niet, want

een permanente bezetting van een land is in onze tijd op den duur (gelukkig!) niet meer mogelijk. Het doel van gesprekken moet zijn: een nieuwe orde te scheppen die voor alle betrokkenen – ook Rusland – een raamwerk voor verdere ontwikkeling is. Dit is tegenwoordig en zeker nog meer in de nabije toekomst broodnodig – gezien de cumulatieve globale uitdagingen in de gezondheidszorg, de klimaat catastrofe met de gevolgen voor de voedselsituatie wereldwijd, de gevaren van oorlogen en migratie in vele landen van de wereld en wat er nog meer aan problemen bestaat! Een bereidheid tot geweldloze en constructieve conflicthantering is op alle maatschappelijke niveaus nodig: tussen individuen, in gezinnen, binnen en tussen groepen en organisaties, in de samenleving überhaupt, op het nationale en internationale vlak. Want conflicten zijn kansen tot ontwikkeling, als wij die begrijpen en benutten.

Van Friedrich Glasl zijn in het Nederlands de boeken verschenen:

- *Help! Conflicten*, Zeist 2003, Christofoor.
- *Conflict, crisis, catharsis*, Zeist 2007, Christofoor.
- *Handboek Conflictmanagement*, Amsterdam 2015, SWP.

Pinkstertijd

De eerste apostelkring

door Ton Besterveld (geestelijke in de gemeente Zutphen)

Wij weten maar weinig van de ontwikkeling van het vroege christendom. Wat het boek Handelingen ons vertelt is maar een bescheiden deel ervan, gericht op de kring van de twaalf, op de zeven diakenen en vooral op Paulus. Bij goed lezen blijkt dat er kennelijk al vroeg een behoorlijke verspreiding is geweest, met bijvoorbeeld Antiochië als een belangrijk centrum naast Jeruzalem. Hoe kunnen we ons voorstellen dat die verspreiding kan zijn verlopen?

Al tijdens het leven van Jezus Christus is er een aanzienlijk aantal leerlingen geweest. Dat wordt ons duidelijk aan de hand van de uitzending van de zeventig, die uit het niets verschijnen en daarna overigens ook niet meer worden genoemd. Naast deze zeventig zijn er beslist nog talloze anderen geweest. De groepering in Israël waaruit de familie van Jezus voortkwam, de Essenen, was verspreid over het hele nabije oos-

'Uitzending van de leerlingen'. Onbekende meester van de Reichenauer Schule, 11e eeuw

om christenen te vervolgen is illustratief hiervoor. Maar door deze vluchtelingen werd de verspreiding versneld en treffen latere zendelingen zoals Barnabas en opnieuw Saulus/Paulus op veel plaatsen al christenen aan.

Wat zullen de verhalen zijn geweest die mensen (aanvankelijk voornamelijk joden) ertoe brachten om zich te laten dopen en christen te worden? De evangeliën zoals wij die nu kennen waren nog niet geschreven. Het zullen fragmenten zijn geweest, vertellingen over leringen, over genezingen, over gelijkenissen, wonderen, tekenen, over dood en opstanding. De vele geschriften die niet in het Nieuwe Testament zijn opgenomen bevatten dergelijke verhalen, die een indruk kunnen geven van wat er allemaal rondging. Hoe gebrekkig vaak ook, hebben ze de mensen toch innerlijk in contact gebracht met de Herrezone en raakten de mensen erdoor overtuigd van zijn werkelijkheid.

Vervolgens hebben ze deze nieuwe werkelijkheid ingepast in hun oude werkelijkheid, meestal die van het joodse geloof met alle voorschriften en regelingen vanuit de wet van Mozes, maar met variaties al naargelang de plaats waar ze leefden. Zo ontstonden er al spoedig allerlei varianten in hoe het christendom werd geprakti-

ten. Er werd heen en weer gereisd en er waren talloze contacten. Velen uit deze groepering hebben Jezus waarschijnlijk al gekend in zijn jaren voor de doop in de Jordaan. Het is opmerkelijk dat de verdwijning van deze groepering uit de geschiedenis parallel verloopt met de opkomst van het Christendom.

Varianten in het groeiende christendom

De verspreiding kreeg een geforceerde impuls doordat er jacht werd gemaakt op de aanhangers van Jezus. De twaalf, de zeventig en anderen moesten zich schuil houden of vluchten, wat velen deden. Het verhaal van Saulus die naar Damascus gaat

seerd. Voor zover er niet-joden werden bereikt ontstonden er ook nog 'heidense' varianten. Zowel opvattingen als religieuze praktijk kon op de ene plaats daarom sterk verschillen van de andere. Uit de beschrijvingen van de ervaringen van Paulus in Handelingen kunnen we daar iets van meemaken. Zo kwamen er vele vragen op en er ontstonden tegenstellingen.

De religieuze praktijk van de meeste joden bestond uit het zich houden aan de wet en met regelmaat deelnemen aan de vieringen in de synagoge. Er was vaak een duidelijk accent op het steeds dieper begrijpen van de hele werkelijkheid vanuit religieus perspectief. Dagelijkse situaties waren symbool voor religieuze processen, het hele leven moest worden gezien als dienst aan Jahweh. Was met Jezus Christus alleen de voorspelde komst van de Messias in vervulling gegaan en bleef verder alles grotendeels hetzelfde?

Innerlijke moraliteit

Een heel belangrijke vraag die hieruit voortvloeide bleek al spoedig of niet-joden eerst jood moesten worden, dat wil zeggen of de mannen moesten worden besneden. Achter deze vraag ging een veel diepere vraag schuil. In feite ging het om wat de betekenis was van de komst van Christus: bleef die beperkt tot het volk van Israël of was die voor de hele mensheid?

Het is opmerkelijk dat Christus geen nieuwe religie heeft gesticht met regels, wetten of voorschriften. Kijken we bijvoorbeeld naar de Bergrede, dan noemt hij daar allerlei regels uit de wet maar verinnerlijkt hij die vooral, waardoor ze hun karakter van wet verliezen en tot morele impuls worden. Ook in de gelijkenissen komen vooral morele impulsen tot uitdrukking. Hij maakt een levende moraliteit toegankelijk, die niet vastlegt maar vrijlaat. Dat was bijna te nieuw voor die tijd, zodat er maar weinigen waren die dit werkelijk konden begrijpen en hanteren. Zelfs in onze tijd leven er nog talloze dogmatische opvattingen in de verschillende stromingen van het christendom. Dat was destijds nog sterker het geval.

De religie van het joodse volk was verregaand uitgekristalliseerd, voor vrijwel alle aspecten van het dagelijkse leven waren er voorschriften. Daarbij behoorde een bouwwerk van geschriften (Thorah, Misjna) en gedachten, die daar een alles omvattende logica in brachten. In dat hele bouwwerk moesten dingen verschuiven om de komst van de Messias een plek te geven. Dat gold ook voor de kring van de twaalf en de verdere leerlingen van Jezus. Het samenzijn met hem was overweldigend geweest en had hen een levende verbinding met de geestelijke wereld gegeven. Maar het had hen nog niet volledig losgemaakt van hun achtergrond. Ook hijzelf had zich daar immers niet expliciet van losgemaakt; hij had de hele wet alleen weer verlegd van uiterlijke voorschriften naar een innerlijke moraliteit. Het was daarom voor deze kring niet onmiddellijk duidelijk waaraan ze zich wel of niet

te houden hadden.

Maar daartoe grijpt de geest in en laat Petrus een belevenis meemaken (Handelingen 10 en 11) waarbij hij de uiterlijke wet moet overtreden, maar daardoor wel de niet-joodse centurio Cornelius en zijn huishouden kan bereiken, met hen spreken en hen dopen. Dat hij daartoe in een huis van de onbesnedenen is geweest wordt hem door de anderen voor de voeten geworpen, maar als Petrus alles vertelt wordt duidelijk, dat de geest van hen vraagt om deze nauwe interpretatie van de regels los te laten. Dat het werken van Christus verder gaat dan het joodse volk alleen begint bij de leerlingen te dagen.

*Het visioen van Petrus, waarin hij de opdracht krijgt om onreine dieren te eten en hij een stem hoort: Beschouw niets als onheilig wat God heeft gereinigd.
Julius Schnorr von Carolsfeld (1860)*

De aardewereld wacht

Maar daarmee is het thema nog niet verdwenen. Als Paulus en Barnabas van hun eerste reis zijn teruggekeerd in Antiochië, komen daar Judeeërs die menen dat wie niet besneden is er niet bij hoort. Om deze vraag eens en voor altijd te beantwoorden gaan Paulus en Barnabas naar Jeruzalem. De uitspraken van de kring van de twaalf zijn maatgevend. Zo beschrijft Handelingen (geschreven door de Griek Lukas!) de discussie over de besnijdenis, de belangrijkste steen des aanstoots. Het moet toch enigszins spannend zijn geweest dat Paulus, hun vroegere aartsvijand, uitgerekend degene is die met het pleidooi aankomt dat de besnijdenis geen voorwaarde kan zijn om deel te hebben aan het rijk van de hemelen, aan de genade van Christus. Petrus, nog altijd de *primus inter pares* binnen de kring van de twaalf, is al overtuigd door zijn eigen ervaring en de anderen volgen bij monde van Jakobus. Het pleit is beslecht, de dreigende splijtzwaam is verwijderd, de stap naar de mensheid is gezet.

Grote beslissingen moeten meestal meerdere keren worden genomen. Er blijven nog talloze achterhoedegevechten te leveren, zoals verder uit Handelingen blijkt. Dat oude krachten de kop opsteken is niet alleen in Antiochië gebeurd. Nog ver-

schillende keren komt Paulus bij zijn verdere activiteiten dit vraagstuk tegen. Het volstrekt nieuwe, dat hij uitdraagt, dreigt steeds te worden verstikt in oude gewoontes, oude opvattingen, oude mentaliteit. Het is geen wonder, de omvorming van het oude is met de komst van Christus immers pas begonnen. De hele aarde-wereld wacht nog.

Op de groei

In de serie 'Op de groei' komen uiteenlopende aspecten van de religieuze opvoeding – van voor de geboorte tot na de puberteit – aan de orde. De naam van de serie duidt zowel op de groei van het kind, als op de groei die de opvoeder zelf gaandeweg door-maakt. Ditmaal een artikel over groei- en omhullingsgebaren bij geboorte en opvoeding.

Van embryologie naar omhullingspedagogie

door Annelies Sysmans (voorzitter vzw Saluto-Genese, Holsbeek België), ingeleid door Judith Slokker (gemeente Alkmaar)

De ongeborenheid is voor ons nog een groot mysterie. Ondanks de moderne beeldvormende technieken, die ons helpen ons in te leven in de ontwikkeling van het nog ongeboren kind, kunnen we niet veel meer dan zoekend of vragend omgaan met dit tere onderwerp. Eén van de mensen die zich intensief heeft bezig gehouden met dit onderwerp is Annelies Sysmans, voorzitter van vzw (vereniging zonder winstoogmerk) Saluto-Genese, een Vlaamse beweging ter bevordering van een gezonde kindertijd. Enkele jaren geleden bracht zij een studieschrift uit waarin ze haar kunstzinnige omgang met de beelden uit de embryologie weergeeft.

Als bevlogen onthaalouder (gastouder) krijgt Annelies de mogelijkheid om het congres 'De poort naar de dood en naar de geboorte' in Dornach bij te wonen. Ze hoort er Peter Selg en anderen over de ongeborenheid van de mens spreken. Het boekje van Selg *Ungeborenheit* gaat mee de trein in. Iets later volgt ze een boetseerworkshop rond embryologie bij Christiaan Brehme en een studiedag bij Jaap van der Wal in België. Ze raakt geboeid door het plastische proces dat het embryo doormaakt en zelf vorm geeft. Het inspireert haar om de groeigebaren die ze waarneemt te be-

noemen en verder kunstzinnig te onderzoeken. Ze vraagt zich af hoe deze gebaren ons kunnen inspireren tot een goede groei-omgeving voor jonge kinderen. In haar verbondenheid met de beelden van groei en omhulling van het nog ongeboren kind, trekt ze deze omhullende gebaren ook door naar de omgeving van het kind, de leefruimte, maar ook naar de mensen om het kleine kind heen, naar de op-leiding waarmee de leidsters in de opvang gevoed en geïnspireerd worden, en zelfs naar de inbedding in regelgeving en maatschappelijke structuur van de kinderopvang.

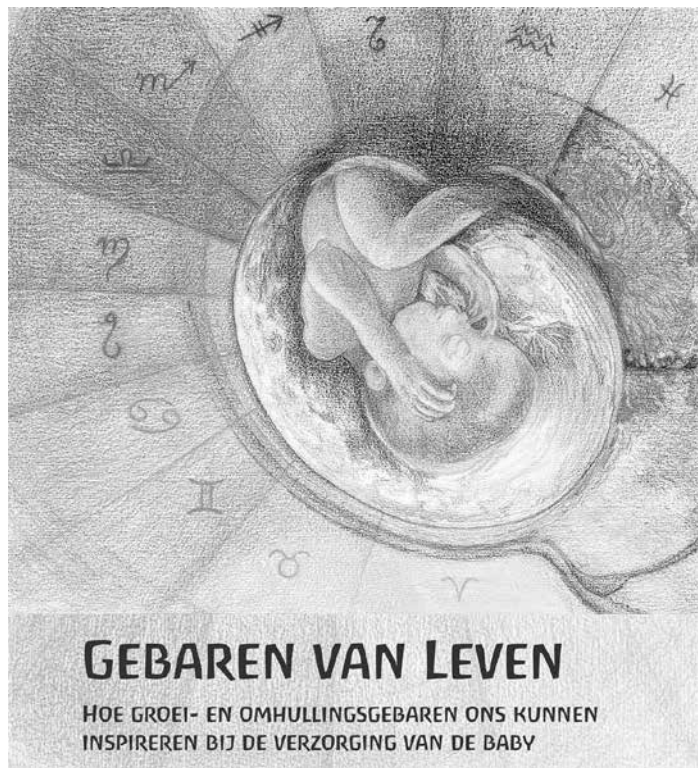
Steeds ruimer mensbeeld

Aan de telefoon spreek ik een vrouw die voorzichtig zoekt naar de passende woorden. Ze leeft met de grote vragen naar de werking van de hiërarchieën bij het nog ongeboren kind, vragen naar de invloed van de dierenriemtekens op de ontwikkeling van het kind. Het boetsen en tekenen van de verschillende fases van ontwikkeling van embryo helpen haar om bij de feiten te blijven.

Annelies Sysmans: "Bij het bestuderen en tekenen van de eerste negen maanden van de nog ongeboren mens, ben ik diep getroffen geweest door de grote tover en het wonderbaarlijke van het embryonale bestaan van de mens. Diepe achting en verbazing vervulden me. Hoe verder ik me al tekenend verbond met de embryonale stadia van de mens, hoe meer ik overrompeld werd door de grote wilskracht en de gebalde groeikrachten van waaruit de levenskiem uit het onzichtbare tevoorschijn komt."

"Ik heb geprobeerd om de onuitputtelijk plastische kracht, waarmee de levenskiem zich stap na stap van onstoffelijkheid naar stoffelijkheid verdicht en dan ontwikkelt, in kleurige zich transformerende illustraties weer te geven. Hierbij wilde ik het wijsheidsvolle leven van het groeiende kind uitdrukken. Ik heb ook geprobeerd om de samenhang tussen de kosmische bewegings-impulsen en het groeiende menselijke lichaam beeldend en inhoudelijk zichtbaar te maken. Door het bestuderen van de embryologie en haar spirituele dimensie ontstond een steeds ruimer mensbeeld, waardoor de opvoeding van het kind voor mij een nog grotere uitdaging werd."

"Steeds meer beseft ik hoe sterk ik vertrouwen mag op de kracht van de zelfwerkzaamheid van de mens, ja reeds bij het nog ongeboren kind. Want deze zelfwerkzaamheid is reeds lange tijd vóór de geboorte aanwezig. Immers, als een mens na zijn lange reis doorheen de planetensferen als kosmische ziele-geest in het omslagpunt van het middernachtelijke uur aankomt en wordt gevormd, dan is daar uit groot aardeverlangen weer die zelfwerkzaamheid. Samen met de hoogste engelenmachten gaat hij de geestkiem weven, een 'blauwdruk' van zijn nieuwe fysieke lichaam. Deze geestkiem neemt de regie op zich bij de conceptie, bij het inschrijven van de eigen handtekening in de genenorde, bij de synchronisatie met het moederlichaam en bij de ontwikkeling van de omhullingsorganen gedurende de eerste drie weken van de nieuwe mens."

Een luisterend oor(d)

"De embryologie met haar omhullingsgebaren, kan ons inspireren om de latere levensomgeving, die nodig is na de geboorte van het kind, zo in te richten dat ze evenzo gezond en deugddoend, omhullend en beschermend mag zijn voor de jonge baby, de kruiper, de dreumes, de peuter, de kleuter, het schoolkind ... als voor de moeder, de

morula, de zygote, het blastocoel (hemelblaasje), het sferisch embryo, het centrale embryo, de foetus, de boreling. Als ik aan de hand van kleurige transparanten zo het tweedimensionale plan van het ongeboren kind bekijk, is dit voor mij een bijzonder rijk architectonisch ontwerp voor een gezondmakende leefomgeving van het kind. Opvallend zijn de stromende organische verbindingen tussen alle leefplaatsen en de kleine wandelweg die ons vanuit de buitenwereld naar de stille geborgenheid van de leef- en groeiruimte voeren. Het gehele grondplan voelt aan als een luisterend 'oor(d)' waarin uiterlijke indrukken en prikkels neergelegd, verstild en gefilterd kunnen worden."

"Centraal ligt het embryo luisterend in ongedeelde aandacht. In eerbied, met respect en in 'ongestoordheid' kan het kleine kind groot worden. Hier in het aller-innerlijkste, waarin het Woord meewerkt, kan het kind zich als een kiem luisterend, voelend, tastend, proevend en stofwisselend bewegend gaan openen. Met de hulp van deze zich offerende omhullingsorganen – plaatsen waarin alle wezensdelen, ook de hogere hun woonst hebben – gaat het geestelijke wezen incarneren in het kind. Het is boeiend om met deze vormen en gebaren van de omhullingsorganen aan de slag te gaan."

Annelies Sysmans vernam van een kinderdagverblijf in Zwitserland, het Storchennest, waar zo over de vormgeving van het gebouw is nagedacht, dat Sysmans hierin het grondplan van de ongeborene herkende. Bij navraag bij het Storchennest blijkt, dat de stichters inderdaad hebben gezocht naar een zoveel mogelijk omhullend gebouw. Hoewel ze zich hierbij niet direct hebben laten inspireren door de embryologie.

Maria Luisa Nüesch van het Storchennest: "Hier wordt de vroege kindertijd ernstig genomen, we trachten ons in te voelen in de 'toverwereld' van het kleine kind waarin verwondering en eerbied een grote rol spelen. Het basisidee achter het gebouw is dat kinderen hier een plek van echte rust mogen vinden. De groeiruimte ligt in het aller-innerlijkste van het gebouw. De crèche is helemaal uit biomateriaal gebouwd: dikke ademende wanden van klei, hout, stro doen stille gedempte kamers ontstaan. Hier en daar verschijnen zacht gekleurde glasramen. Met aandacht voor aangepaste lichtinval en de juiste energie en door rekening te houden met contact met de natuur en geluiden ontstonden de kamers. Stro in de dikke wanden versterkt het effect van geborgen stille rust en glanst op als sterrenlicht. In het babyhuis en het kinderdagverblijf hebben de kamers een geborgen karakter. De muren zijn zo gebouwd dat ze ook de straling van mobiele telefoons buiten houden. Het diepe verzonken vrije spel is waar we naar streven."

Ik-jij verbinding

Annelies Sysmans: "Het mogen bestuderen van de embryologie als een omhullingsleer gaf me de zekerheid dat de mens veerkrachtig is. Ik wens ieder van ons geloof in de eigen veerkracht, in de eigen vormkrachtige, plastisch voorhanden zijnde levenskrachten, in de eigen weerstandskrachten, in het maken van soepele, vlotte, geïnspireerde en natuurlijke vinnige overgangen, in ritmische stijging, soms ook in sprongen, zoals het embryo dit ons meermaals verrassend voorleeft tijdens zijn plastische kunstvolle groeicyclus.

Vooruitgang en vernieuwing, nieuw leven ontstaat steeds in geborgen verborgenheid. Stil en dichtbij kunnen wij alle nieuwe levensvormen behoeden en toegewijd verzorgen, tot de tijd rijp is dat kiemen ontluiken gaan. Slechts in de ik-jij verbinding kan de vrucht zich, dankzij de groei van de placenta (het ik-jij-orgaan), tot een lichtbeker ontwikkelen en zo tot een persona.

Moge deze ideeën en gedachten ervoor zorgen dat er een geneeskunde en wetenschap kan doorbreken die de gehele mens tot herstel en harmonie wil aansporen doordat zij leven en waarheid brengt in de geest, in de schoonheid, in de goedheid van de mens."

Informatie via <https://www.salutogenese.be/>

Onder de zon - Jongeren

Vooraankondiging Internationale jongerenconferentie

door Miriam van Osch (student priesterseminarie Stuttgart)

Dit jaar bestaat de Christengemeenschap honderd jaar en om dat te vieren wordt er van 7 tot en met 11 oktober in Dortmund een grote conferentie georganiseerd voor mensen van alle leeftijden. Binnen deze grote conferentie vindt er ook een jongerenconferentie plaats. Er worden zo'n 500 jongeren van over de hele wereld verwacht. Je ontmoet daar een heleboel andere jonge mensen van je eigen leeftijd en gaat samen met hen leuke dingen doen. Er worden veel verschillende werkgroepen aangeboden. Verder zijn er gespreksgroepen met bijvoorbeeld vragen over de wereld nu en in de toekomst. Er worden sprankelende avondprogramma's aangeboden en tussendoor is er tijd om mensen uit andere landen te leren kennen en internationale contacten op te doen. Natuurlijk allemaal omkaderd met een heleboel muziek! We hopen je op de conferentie te mogen ontmoeten!

Aanmelden kan op de website <https://cg-2022.org/wp/index.p>. Kosten voor jongeren en studenten zijn 160 euro. Voor verdere vragen kun je terecht bij Isabel en Nathanael Becker Jugend@logos-2022.org.

Pinksterconferentie 2017 Jongeren

Op naar de volgende eeuw

Veertig jaar Christengemeenschap in Groningen

door Gertien Oosterhoff, Dick van de Vlugt en Elisabeth Schouten (gemeente Groningen)

In 1974 wordt in Groningen een vrijeschool opgericht. Al snel komen er in die tijd vragen naar en over de Christengemeenschap. Jacobus Knijpenga (1906-1983), priester in de Andrieskerk te Amsterdam, zelf een Groninger gaat hier graag op in. Hij gaat lezingen geven in de kleuterschool van de vrije school. Dhr. Knijpenga en zijn vrouw Wies staan dan met hun caravan op de camping van het Stadspark. Van daaruit bezoekt hij de te dopen kinderen, ouders en peten voor gesprekken. Op 19 augustus 1980 worden tien kinderen gedoopt in Franssum en met deze doop wordt in het samenzijn en handelen de gemeente-engel beleefbaar.

Uit de kring van bezoekers van de doop en lezingen van dhr. Knijpenga ontstaat een initiatiefgroep die aan de wieg staat van de eerste mensenwijdingsdienst in Groningen op 21 juni 1981 in de Heilige Geestkapel gevestigd in het Pelstergasthuis. Dit is één van de oudste christelijke locaties in de stad Groningen. In de dertiende eeuw was het een kapel waar pelgrims, armen en zwakken verpleegd werden. Eén keer in de maand wordt nu in deze kapel een mensenwijdingsdienst gehouden. Dat houdt in dat elke keer het altaar moet worden opgebouwd en weer afgebroken. De ministranten worden de avond ervoor geïnstrueerd door de priester en doen tijdens de dienst wat ze moeten doen, regelmatig gesouffleerd door een geduldige priester.

In de begintijd kan de Christengemeenschap ook regelmatig gebruikmaken voor diensten, jaarfeesten en kinderopas van ruimtes in het therapeuticum, de vrije kleuterschool in het Stadspark en bij Ilmarinen, het dagverblijf voor kinderen met een verstandelijke beperking. In 1991 wordt het eerste eigen gebouw aangekocht in de Spicastraat. In dit grote voormalige schoolgebouw kan de koster ook wonen en het antroposofisch medisch kinderdagverblijf vindt onderdak

Toegang tot de kerk in de lente

op de begane grond. De cultusruimte op de eerste verdieping heeft zicht op boomkronen en het Reitdiep. Enkele jaren later wordt het organisch verbouwde deel van de vrije school door het schoolbestuur aan de Christengemeenschap te koop aangeboden. Het gebouw aan de Spicastraat wordt verkocht en het vrije school gebouw (euritmiezaal, enkele lokalen en een heerlijke tuin) in 1994 aangekocht. Na diverse aanpassingen is het de kapel geworden die zij nu is. De mensen (en de kinderen) die bij de start van de Christengemeenschap Groningen betrokken waren, komen uit vele richtingen. Zo ook Bart Hessen, toen studerend in Groningen en betrokken bij het begin, nu de priester van onze gemeente. In die veertig jaar hebben talloze mensen bijgedragen aan het bestaan en de ontwikkeling van de Christengemeenschap Groningen. Ook heeft de gemeente veel steun en medewerking vanuit andere initiatieven gekregen. Op dit moment biedt de kerk op haar beurt ruimte aan een kinderdagverblijf, antroposofische bijeenkomsten, euritmie en koorzang. Een blik op de toekomst: vanuit de sacramenten als basis willen we met een open blik kijken naar de wereld om ons heen. En tevens ruimte bieden voor ontmoeting en verbinding met elkaar. Liggen hier de kiemen voor de toekomst van de gemeente Groningen?

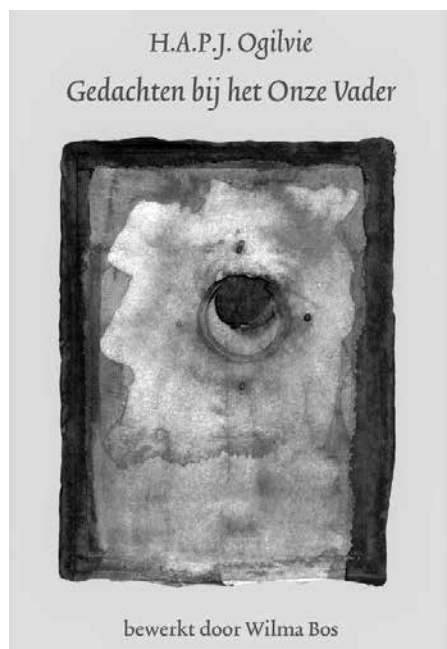
Boeken

Een weg tot menswording

Gedachten bij het Onze Vader
Heinrich Ogilvie, bewerkt door Wilma Bos
Uitg. Aan de tijd, € 12,-, 67 pag.

door Thom Kloes (gemeente Zeist)

In ons bidden kan een zeker automatisme sluipen, waardoor het sleets wordt en zijn werking verliest. Dat geldt des te meer voor een zo vertrouwd gebed als het Onze Vader. Als tegenwicht daartegen is het werkzaam jezelf de vraag te stellen welke gedachten en gevoelens het bidden van het Onze Vader oproept. Heinrich Ogilvie stimuleert het stellen van die vraag in zijn boekje *Gedachten*

bij het Onze Vader. Hij bespreekt kort elk van de zeven beden afzonderlijk en prikkelt de lezer daarmee het eigen bewustzijn te openen voor datgene wat achter de woorden van het gebed verschijnt.

Verwacht hierbij geen esoterische beschouwingen; de kracht van de auteur is dat hij in dit boekje hoofdzakelijk bij het direct ervaarbare blijft. Iedere lezer kan er eigen gedachten en gevoelens aan toevoegen. Ogilvie beschrijft in een nawoord het Onze Vader als een weg tot menswording: 'Wij vinden telkens opnieuw ons ware wezen dat in God leeft, en biddend streven wij ernaar om dit in ons dagelijks bestaan te laten leven' (p. 51).

Heinrich Ogilvie (1899-1988) was een van de stichters van de Christengemeenschap. In 1926 werd hij vanuit Duitsland naar Nederland uitgezonden om hier de Christengemeenschap te stichten. De eerste versie van *Gedachten bij het Onze Vader* verscheen in 1938. Wilma Bos is bij haar bewerking trouw gebleven aan de intentie van de tekst, maar heeft het taalgebruik en een enkel voorbeeld aangepast aan onze tijd.

Berichten uit de gemeenten

Wijding en naamgeving van de kapel in Zeeland

door Yvonne van der Deijl-Botter (gemeente Zeeland te Middelburg)

Op 24 juni 2022 zal onze kapel worden gewijd! Enkele uren later zal de naam van de kapel bekend worden gemaakt. Dat de wijding van de kapel pas na 54 jaar plaats zal vinden (de eerste mensenwijdingsdienst was op 20 juni 1968), hoort waarschijnlijk wel bij Zeeland. Niet voor niets staat in het vaandel 'Luctor et emergo': ik worstel en kom boven. En zo is het voor ons precies gegaan, er is geworsteld, maar u weet, we zijn boven gekomen!

Onze kleine, mooie ruimte is nu in ge-

bruik genomen, de weg naar de ingebruikneming kende bijzondere momenten. Bijzonder omdat we soms al samen kwamen in de tijd dat de bouw nog volop aan de gang was. Op een zeer ongelijke vloer, met slechte verlichting en nog gestutte muren kwamen we bijvoorbeeld bijeen voor de zomercursus. Hoe anders is dat nu. Op eerste advent 2021 konden we onze kapel en de gemeenteruimte definitief in gebruik nemen. Onze zaterdagse mensenwijdingsdiensten werden aangevuld met gemeentevieringen op

Kunstenares Aafke Schreuder is bezig met het sluiwerk van de altaarruimte

de zondagen. Tussen Kerstmis en Epifanie, tijdens de twaalf Stille Nachten, was er zelfs dagelijks een gemeenteviering of een mensenwijdingsdienst.

Nu we een eigen ruimte hebben dienen nieuwe mogelijkheden zich aan. Zo vond op 18 maart de eerste openbare, goed bezochte lezing door Wilma Bos plaats over de zoektocht naar een Johanneïsch christendom. Op het moment dat dit

stukje wordt geschreven kunnen we uitkijken naar het Pilatusspel dat in de lijdenstijd zal worden uitgevoerd door enkele leden van de gemeente Rotterdam. En ook is het verheugend om de komende jaarfeesten met nieuwe kleur en aandacht te kunnen vieren.

Het voorjaar, het heldere licht dat de kapel binnen vloeit, biedt de mogelijkheid aan Aafke Schreuder om de ruimte (met veel acrobatiek) te sluiëren en zo te voorzien van een zachte uitstraling. Voor ons, de leden en belangstellenden, staat op dit moment even alles stil. Door het sluiwerk zijn er geen diensten, geen vieringen, maar half april kan de kapel ons weer ontvangen en

kunnen wij ons voorbereiden op de dag van de wijding en de naamgeving. Op 23 juni zal Ernst Terpstra een lezing geven over de wijding. Op vrijdag 24 juni 2022 zal de ruimtewijding plaatsvinden om 10.00 uur. Om 12.00 uur wordt de naam van de kapel bekend gemaakt. Op zaterdag 25 juni is er een 'open deur dag' van 12.00 tot 14.00 uur. Dat onze kapel Zeeland mag verrijken!

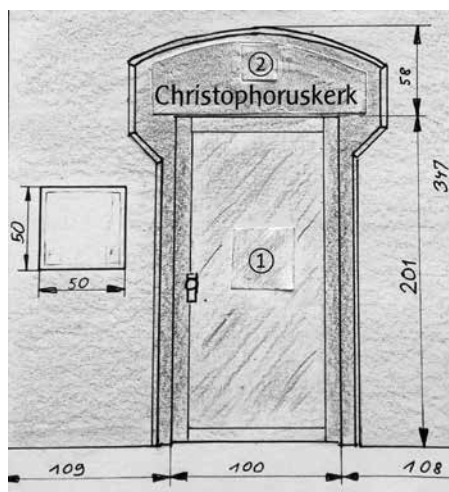
Waar een wil is, is een weg (vervolg)

door Carien van Westing (naamgevingsgroep van de gemeente Leiden)

De rivier is smal, maar stroomt, doordat vier enthousiaste mensen in de gemeente Leiden zich bezig houden met de vormgeving van de nieuwe naam op de gevel (de voormalige naamgevingsgroep). Maar hoe doe je dat goed? Dan nodig je iemand uit met kennis van zaken en die zegt dan: pas eerst de gevel eens aan! De ingang is veel te rommelig, de deur is niet uitnodigend en het lijkt wel een clubhuis zo! Oeps, dat was even schrikken!

Maar, net als Christophorus laten we ons niet uit het veld slaan, nemen de staf op en gaan door! We denken na over de vorm van de gevel, de berichtenkast, de brievenbus, de vorm rond de deur, lettertype, lettergrootte, kleuren. Kortom, ieder veertien dagen zitten we bij elkaar en zoeken, proberen en komen tot besluiten. Die leggen we dan weer voor aan de deskundige en gaan met de adviezen weer verder. Het is een leuke en leerzame zoektocht, die weer leven in de brouwerij brengt. Want ons kleine clubje heeft niet de begroting om direct zo'n aanpassing te kunnen financieren. Daarom hebben we de plannen eerst aan de ledenvergadering aangeboden en met hen besproken, met de tekeningen erbij, zodat het een duidelijk beeld gaf hoe het zou gaan worden. Tot ons grote genoegen heeft de ledenvergadering met onze plannen ingestemd!

Dus komen er allerlei activiteiten om het geld bij elkaar te sprokkelen, zoals een paasmaaltijd, boeken- en stenenmarkt, bloemen/plantjesmarkt, een stadswandeling o.l.v. een vrijwillige gids. Alle activiteiten zullen op de website te vinden zijn, mocht u willen deelnemen. Eind mei starten de werkzaamheden aan de gevel. Een ieder is hierbij van harte uitgenodigd om onze vernieuwde entree te komen bewonderen.

Artist impression van de vernieuwde entree van de Christophoruskerk

Internationaal

In de jaargang van het jubileumjaar 2022 zal de rubriek 'Internationaal' gewijd zijn aan de oorsprong, de geboorte, de ontwikkeling en de toekomst van de honderdjarige Beweging tot religieuze vernieuwing. In deze tweede aflevering vertelt Wolfgang Gädeke over het geboorteprocés.

De geboorte van de Christengemeenschap

door Wolfgang Gädeke (geestelijke met emeritaat te Kiel (D))

Al in 1842 heeft de Duitse filosoof Friedrich W. J. Schelling in zijn Werk 'Die Philosophie der Offenbarung' (36e en 37e lezing) de idee uitgewerkt van een nieuwe christelijke kerk, die boven het katholicisme en protestantisme uitgaat, als een voor de toekomst noodzakelijke vorm van christendom. Hij karakteriseerde deze vorm als 'johanneïsch', in tegenstelling tot katholiek-petrinisch en tot protestants-paulinisch.

Meer dan zeventig jaar later, tussen 1913 en 1918, openbaarde zich aan Rudolf Steiner de noodzaak van een nieuwe christelijke kerk, wat hij dan in september 1922 haast terloops in een bijzin vermeldt: "... toen uw beweging zich mij openbaarde". Hij moest er echter op wachten, dat er naar een vernieuwing van het christelijk religieus leven gevraagd zou worden. Opmerkelijk genoeg werd hem deze vraag niet door Friedrich Rittelmeyer, Emil Bock

gesteld of door anderen, die de beperkingen in de bestaande vormen van religie beleefden, maar pas begin 1920 door de theologiestudenten Johannes Werner Klein en Gertrud Spörri. Werner Klein verwees daarbij met nadruk naar Schelling en kreeg van Rudolf Steiner een bevestigend antwoord.

Geboorteweën

En zo werd dan in een aantal zielen de idee van een nieuwe kerk ontvangen. Maar pas een jaar later, toen de beide studenten elkaar in Dornach troffen, ontvlamde de wil om met elkaar actief te worden. Er werden gelijkgezinden gezocht en aan Rudolf Steiner werd gevraagd om een cursus over religieuze vernieuwing te geven. Vanuit de ontvangst van een idee in de geest van enkelingen ontstond een zichtbare beweging, die toe streefde naar een geboorte.

Zoals elke geboorte, voltrok ook deze geboorte zich in meerdere stadia. Om

te beginnen gaf Rudolf Steiner in de herfst van 1921 de cultische teksten voor een vernieuwde doop en begrafenis en bovenal voor een vernieuwde mis aan de hoogst verbaasde stichters. Een cultische tekst is echter nog geen sacrament, die verhoudt zich daartoe als een orkestpartituur tot een uitgevoerde symfonie. Toen Friedrich Rittelmeyer de tekst van de nieuwe mis ontving, kon hij deze lezen zoals een dirigent een nieuwe partituur leest en voor hem werd de tekst tot een diepgaande innerlijke religieuze ervaring. Hij zag er de grondsteen voor een nieuwe kerk in en besloot daaraan mee te gaan werken.

Binnen de kring van mensen die vastbesloten waren een nieuwe kerk te stichten, waren echter op grond van hun persoonlijke lotssituaties sterk verschillende meningen en stemmingen. Met strijd en pijn en alleen dankzij de daadkrachtige hulp van Rudolf Steiner kon in maart 1922 een gemeenschappelijke wil worden gevonden. Het waren de pijnlijke geboorteweëën, die aan elke geboorte voorafgaan.

Vanaf mei 1922 zochten de stichters op geheel verschillende originele manieren in zo'n dertig steden naar groepen mensen, die geïnteresseerd waren in religi-

euze vernieuwing en in het stichten van vrije gemeenten. Uiteindelijk verzamelden zij zich in augustus 1922 in Breitbrunn am Ammersee, waar zij elkaar door voordrachten, preken en gesprekken beter leerden kennen en zich tot een gemeenschap met een gezamenlijke wil aaneensloten. Het was hun duidelijk, dat het verwerkelijken van wat zij wilden bereiken, alleen mogelijk zou kunnen worden door de hulp van Rudolf Steiner in Dornach, waarheen zij op weg gingen. Zij wisten, dat pas door deze 'Mozes' een 'Aaron' het nieuwe priesterschap kon ontvangen.

'Mozes ontmoet Aaron in de woestijn', Marc Chagall (1931).

Brood en wijn

Op 10 september 1922 beloofden zij, in aanwezigheid van hun broeders en zusters en ten overstaan van de geestelijke wereld, om hun leven te wijden aan het voltrekken van de vernieuwde sacramenten. Door dit gebeuren stroomden niet alleen hun ideeën en gevoelens, maar tevens hun wilskracht samen. Zo kon een vrijlatende groepsgeest, een in dienst van Michael staande engel, als geestelijk middelpunt de gemeenschap van hun zielen vervullen. Dat was de voorwaarde, dat uit de rituaaltekst van de vernieuwde mis een sacrament, de mensenwijdingsdienst, in de zichtbare wereld geboren kon worden. Aan de vrijeschoolleraar Karl Schubert bevestigde Rudolf Steiner, dat de Christus-engel bij de stichting van de Christengemeenschap aanwezig was en meegewerkt had.

Gedurende de volgende dagen incarneerde het rituaal van priesterwijding zich stap voor stap, doordat Rudolf Steiner aan de persoon van Friedrich Rittelmeyer 'voordeed' op welke manier de priesterwijding – ingebed in de mensenwijdingsdienst – gecelebreerd zou moeten worden. Dit 'voordoen' was tegelijkertijd ook een volledig geldige geestelijke werkelijkheid. Door 'Mozes' werd 'Aaron' de eerste priester (vgl. Exodus 28 en Leviticus 8).

Op 16 september 1922 celebreeerde Friedrich Rittelmeyer de eerste volledige mensenwijdingsdienst en priesterwijding, waardoor twaalf andere kandidaten gewijd werden tot priester voor de vernieuwde sacramenten. Daarmee was de Christengemeenschap in de aardse we-

reld aangekomen en zij viert deze dag daarom als haar geboortedag.

Een getuige van deze geboorte was Albert Steffen, die deze gebeurtenis nog dezelfde dag in zijn dagboek vastlegde: "Vandaag vond de eerste, op aarde vanuit de geest voltrokken mensenwijdingsdienst plaats, waarbij de herrezen Christus aanwezig was. (→) De dienst begon om half elf. Ik kan zeggen, dat Christus aanwezig was want ik schouwde, toen de woorden brood en wijn uitgesproken werden, zijn herrezen licht-levenslichaam. Het is de eerste keer dat ik Christus als wezen voor mij zag. Zijn armen waren uitgestrekt en zijn hoofd door licht omstraald. En ik beleefde toen zijn helen- de en heiligende aanwezigheid. Hij was er en hij is er. Deze zekerheid maakt mij tot zijn verkondiger."

Nadat alle 45 stichters, mannen en vrouwen, de wijding hadden ontvangen, trokken zij uit naar de steden waar zij, door de groepen mensen die zij gevonden hadden, ontvangen werden om de stichting van gemeenten voor te bereiden. Dit gebeurde door een eerste gemeenschappelijke mensenwijdingsdienst, met name op de eerste adventszondag 1922 en in de periode daarna. Daarmee was de Christengemeenschap nu helemaal aangekomen in de mensenwereld en kon haar werkzaamheid ontvouwen.

Wolfgang Gädeke, *'Die Gründung der Christengemeinschaft – Ein Schicksalsdrama'*, Verlag Urachhaus, Stuttgart 2022.